

ÚLOHA REGIONÁLNÍHO STUPNĚ VEŘEJNÉ SPRÁVY A ČESKÉ KRAJE A REGIONY SOUDRŽNOSTI

Špaček David

Cíl kapitoly

Cílem kapitoly je uvést do problematiky českého krajského zřízení a jeho aktuálních problémů a také vysvětlit vztah českých krajů a regionů soudržnosti, včetně jejich ekonomických aspektů.

Časová zátěž: 5h (samostudium a příprava otázek a úkolů)

1. Funkce regionální veřejné správy a historie krajů v ČR

Neexistuje univerzální model středního článku místní správy a samosprávy co do územního rozsahu, počtu obyvatelstva, hospodářského potenciálu, vybavenosti infrastrukturou, obsahu a rozsahu, v němž se na tomto středním stupni vykonává samospráva, nebo i státní správa. Charakter orgánů veřejné správy středního stupně, které se zřizují, a rozsah jejich územní působnosti se v každé jednotlivé zemi liší. Navíc v některých velkých státech a velkých zemích SRN je místní správa třístupňová (Grospič, 2004).

V ČR má z hlediska praxe daleko větší praktický význam než současné ústavně zakotvené soudní záruky samostatné působnosti krajů jejich postavení jako **středního článku územní organizace veřejné správy**, který v oblasti samosprávy nepodléhá hierarchické správní podřízenosti a který zároveň má důležitá iniciativní a konzultativní oprávnění vůči ústředním orgánům státu, zejména ústředním správním úřadům. Krajská zastupitelstva mohou také přímo zasahovat do zákonodárství svým právem zákonodárné iniciativy. Rozsahem svých činností jsou kraje neopomenutelnými partnery ústředních správních orgánů. Na základě zahraničních, ale také českých poznatků jsou vymezovány následující funkce středního článku územní veřejné správy, které platí i pro české kraje (Grospič, 2004, s. 29 - 30):

- **integrační funkce** ve vztahu k ostatním institucím včetně občanské společnosti, působícím v daném regionu, zejména při tvorbě politické vůle,
- **koordinační funkce**, ve vztahu k institucím veřejné správy, a to jak v horizontálním směru vůči institucím veřejné správy působícím na regionální úrovni, tak ve směru vertikálním vůči veřejné správě působící na základním stupni územně správní organizace,
- **dozorová funkce**, zejména služební dohled, odborný dozor; dozor se uplatňuje zejména ve vztahu k obecní samosprávě a ve vztahu k živnostem,
- **poradní funkce** spojená zároveň s **odbornou a metodickou pomocí** základnímu stupni územní správy,
- **funkce rozdělování, resp. přidělování finančních prostředků** zejména k podporování územního hospodářského a sociálního rozvoje,
- funkce **právní pomoci**, jde vlastně o významnou složku výše uvedené poradní funkce,
- funkce **oficiální reprezentace** daného územního celku veřejné správy,
- zprostředkující funkce vůči ústřední státní správě, ústředním správním úřadům,

- funkce **krizového řízení** v rámci regionu,
- koordinace ochrany a péče o životní prostředí v regionu.

Otázky a úkoly:

- Jaké funkce jsou obvykle spojovány s regionální úrovní veřejné správy?
- Jednotlivé funkce komentujte na příkladech existujících činností v praxi českých krajů (a to i na základě níže uvedených informací).

2. České krajské zřízení

České kraje jako vyšší územní samosprávné celky zahájily svoji činnost v oblasti samosprávy ke dni voleb do krajských zastupitelstev v listopadu 2000. V oblasti státní správy zákon o krajích předpokládal účinnost svých ustanovení k 1. lednu 2001. Až s tímto datem spojují vedoucí představitelé krajských úřadů někdy samotný vznik krajských úřadů, přestože je jejich úkolem také výkon samosprávy.

Vznik krajů byl podle literatury silně politicky motivován, svoji roli sehrálo i dlouhé prodlení v naplnění Ústavy z roku 1993, která hovořila o krajích anebo zemích jako vyšších územních samosprávných celcích (VÚSC) a která tak nechávala konečné řešení na politické diskuzi. Při vzniku krajů chyběla ucelená koncepce celé reformy veřejné správy a nebyl definován konečný cíl. Nebyl také stanoven pravidelný zdroj příjmů krajů z daní (Průša, 2004). Vývoj krajů jako jednotek regionální všeobecné správy byl shrnutý v přednášce o reformě veřejné správy v ČR.

Územní základ 14 samosprávných krajů, které však vykonávají i státní správu, upravuje ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. Vedle toho existují kraje dané zákonem č. 36/1960 Sb., o územním členění státu, kterých je 8 (někteří autoři pracují s označením „státněsprávní kraje“, např. Koudelka, 2007) a v souvislosti se zákonem č. 347/1997 Sb. potom zdůrazňují, že jeho ustanovení upravují území pro výkon vyšší územní samosprávy.

Základní právní ohraničení českého krajského zřízení (v širším smyslu) vychází z

- ústavních právních předpisů,
- Evropské charty místní samosprávy, a
- zákona o krajích (zákon č. 129/2000 Sb.) a zákona o hlavním městě Praze (zákon o krajích se na hlavní město Prahu výslovně ustanoveními nevztahuje, Praha je však – kromě jiného – také krajem).

Tyto právní předpisy jsou rozvedeny dalšími primárními a sekundárními předpisy z oblasti veřejného a soukromého práva a v přednášce se jich dotkneme pouze okrajově.

V platné Ústavě ČR v souvislosti s VÚSC najdeme především následující:

- Česká republika se člení na obce, které jsou základními územními samosprávnými celky, a kraje, které jsou vyššími územními samosprávnými celky (čl. 99).
- Územní samosprávné celky jsou územními společenstvími občanů, která mají právo na samosprávu. Zákon stanoví, kdy jsou správními obvody. Vytvořit nebo zrušit vyšší územní samosprávný celek lze jen ústavním zákonem (odst. 1 a 3 čl. 100).
- Vyšší územní samosprávný celek je samostatně spravován zastupitelstvem. Územní

samosprávné celky jsou veřejnoprávními korporacemi, které mohou mít vlastní majetek a hospodaří podle vlastního rozpočtu. Stát může zasahovat do činnosti územních samosprávných celků, jen vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem stanoveným zákonem (odst. 2, 3 a 4 čl. 101).

- Zastupitelstvo obce rozhoduje ve věcech samosprávy, pokud nejsou zákonem svěřeny zastupitelstvu vyššího územního samosprávného celku. Zastupitelstva mohou v mezích své působnosti vydávat obecně závazné vyhlášky (odst. 2 a 3 čl. 104).

- Výkon státní správy lze svěřit orgánům samosprávy jen tehdy, stanoví-li to zákon (čl. 105).

Ustanovení Evropské charty místní samosprávy, které jsme se věnovali v přednáškovém okruhu o obcích, je relevantní i pro českou krajskou úroveň, neboť Evropská charta místní samosprávy nespojuje místní úroveň výslovně pouze s obcemi, ale i s (územně) vyšší úrovní samosprávy. Pro regionální úroveň však byla a dosud je diskutována Evropská charta regionální samosprávy, jejímž charakteristikám se dotkneme blíže níže.

2.1 Evropská charta regionální samosprávy

Návrh Evropské charty regionální samosprávy (ECHRS) byl přijat v červnu 1997 jako **Doporučení Kongresu místní a regionální samosprávy Rady Evropy**. Podle správních komparatistů nepochybně navazuje na zásady obsažené v Evropské chartě místní samosprávy (ECHMS) a v podstatě je rekapituluje. Představuje však určité rozšíření jejího obsahu a konceptu decentralizace na subnárodní úrovni. Prozatím některé členské státy Rady Evropy nemohou takovýto rozšířený koncept přijmout vzhledem k velké diversifikaci nebo naopak nedostatku vyšších stupňů samosprávy, což komplikuje možnost přijetí tohoto standardu v podobě, ve které byla přijata ECHMS.

ECHRS ve srovnání s ECHMS nejen deklaruje, že princip územní samosprávy je ústavním principem, ale navíc nepřipouští zúžení obsahu regionální samosprávy prostřednictvím předpisů nižší právní síly a vyžaduje pro vydávání předpisů určujících tento obsah přísné podmínky. ECHRS vyžaduje nejen nutnost projednávání všech záležitostí regionálního významu s příslušnými orgány regionální samosprávy, ale požaduje i účast na řízení celostátních záležitostí. Dozor nad regionální samosprávou se má řídit pouze principem legality. ECHRS zesiluje požadavky na způsoby financování zejména právem na vlastní daně a nově koncipuje zásady finančního vyrovnávání na různých úrovních veřejných rozpočtů. Zvýrazněna je rovněž úloha regionální samosprávy v evropské politice, spojená s nároky na zakládání reprezentací v evropských institucích. Zároveň mají národní vlády povinnost evropské záležitosti s regionálními samosprávami náležitě konzultovat. Právo na regionální samosprávu však musí brát i ohled na místní samosprávu, což by mělo vyloučit nový centralismus na subnárodní úrovni.

Důležitým krokem v jednání o standardu postavení regionů byla v červnu 2002 tzv. **Helsinská konference** evropských ministrů odpovědných za místní a regionální správu s tématem "Regionální samospráva: různé metody implementace". Úkolem této konference bylo na základě žádosti Výboru ministrů Rady Evropy (RE) doporučit vhodnou formu pro připravovaný právní dokument o základních konceptech a zásadách regionální samosprávy, a to buď úmluvu, anebo doporučení, tedy formu právně závazné mezinárodní smlouvy, či tzv. soft law. Snahou Rady Evropy a pořadatelské země bylo přijetí zmíněného dokumentu ve formě právně závazné mezinárodní úmluvy. Ve prospěch takového řešení hovořily zejména tyto argumenty:

- právně závazná úmluva může napomoci vytváření regionálního stupně samosprávy v zemích, které uvažují o jeho zřízení, a poskytnout silnější právní ochranu již existujícím autonomním regionům;

- každému státu je zároveň ponecháno rozhodnutí, zda k úmluvě přistoupí či nikoli, tím je zajištěna větší flexibilita než u doporučení;

- při přijetí úmluvy vždy existuje možnost učinit výhrady k určitým ustanovením;

- návrh přijmout dokument jako úmluvu vyšel ze strany samotných regionů všech členských států RE;

- existují dobré zkušenosti, pokud jde o efektivitu ECHMS, přijaté též ve formě úmluvy.

Toto řešení podporovaly vedle pořadatelské země zejména Belgie, Nizozemsko, Španělsko, Itálie, Rakousko, Švýcarsko, Německo a dále pak většina států východní Evropy, jakož i země Visegrádské čtyřky s výjimkou Česka.

Naproti tomu v čele názorově odlišného bloku států po celou dobu stály Velká Británie a Francie, které úmluvu zásadně odmítaly a vyslovily se ve prospěch doporučení. Stejně stanovisko zastávaly i malé státy, pro které regionalizace nemá skutečný význam (např. Malta nebo Kypr), s výjimkou Finska též všechny skandinávské země, kde mají samosprávy mimořádně silné postavení. Na stejnou stranu se postavily i některé další státy, např. Irsko, Rumunsko, Turecko nebo Ukrajina. Nejčastější argumenty ve prospěch doporučení byly následující:

- politicko organizační územní uspořádání států náleží plně do jeho vlastní kompetence (princip subsidiarity dle výkladu EU);

- některé státy nemají regionální úroveň samosprávy a ani ji nemají v úmyslu zřizovat;

- evropská úmluva by mohla vyvíjet tlak na vytváření regionální úrovně samosprávy a zdání, že tato úroveň je nezbytným předpokladem funkční demokracie;

- místní demokracie představuje unikátní prvek a regionální samospráva nemůže být považována za základ demokratického vládnutí;

- existuje obrovská různorodost regionální úrovně v jednotlivých evropských zemích.

Poměr států zastávajících jednoznačné stanovisko ve prospěch úmluvy nebo doporučení byl zhruba vyrovnaný, hledání kompromisu bylo tudíž velice obtížné. V současnosti Evropská charta regionální samosprávy existuje **dosud pouze ve formě doporučení**, nikoliv ve formě mezinárodně ratifikovatelné smlouvy jako ECHMS.

Otázky a úkoly:

- Jak vznikly české kraje jako vyšší územní samosprávné celky?
- Co je cílem Evropské charty regionální samosprávy a čím se odlišuje od Evropské charty místní samosprávy?

3. Zákon o krajích (zákon č. 129/2000 Sb.¹)

3.1 Charakteristika kraje

Kraj je podobně jako obec považován za veřejnoprávní korporaci, jejíž **konstitutivní základní znaky** jsou obcím rovněž podobné. Podobně jako u obcí je možné hovořit o územním, právním, personálním, ekonomickém a kompetenčním základu krajů. Všechny tyto

¹ V tomto textu se pracuje s tímto zákonem ve znění po novelizaci zákonem č. 239/2012 Sb.

znaků krajů jsou patrné také ve vymezení postavení krajů v § 1 zákona o krajích. Jeho ustanovení vymezuje kraj jako:

- a) územní společenství občanů, které má právo na samosprávu, pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů a (podle odst. 3 § 2) chrání při výkonu samostatné a přenesené působnosti veřejný zájem,
- b) veřejnoprávní korporací, která má vlastní majetek a vlastní příjmy vymezené zákonem a hospodáří za podmínek stanovených zákonem podle vlastního rozpočtu. Kraj vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících.

Každý kraj musí být trvale obýván lidmi. Podobně jako zákon o obcích mezi obyvateli kraje právní řád vyčleňuje kvalifikovanou skupinu obyvatel, s nimiž spojuje určitá subjektivní práva (jejich nároky vůči krajským orgánům). Jde o tzv. **občany kraje**, které upravuje ustanovení §§ 12 a 13 zákona o krajích následovně (porovnejte tato ustanovení s podobnými ustanoveními zákon o obcích):

Občané kraje

§ 12

(1) Občanem kraje je fyzická osoba, která je státním občanem České republiky a je přihlášená k trvalému pobytu⁵) v některé obci nebo na území vojenského újezdu v územním obvodu kraje.

(2) Občan kraje, který dosáhl věku 18 let, má právo

- a) volit a být volen do zastupitelstva za podmínek stanovených zákonem,⁶
- b) vyjadřovat na zasedání zastupitelstva v souladu s jednacím řádem svá stanoviska k projednávaným věcem,
- c) nahlížet do rozpočtu kraje a do závěrečného účtu kraje, do zprávy o výsledku přezkoumání hospodaření kraje za uplynulý kalendářní rok, do usnesení a zápisů z jednání zastupitelstva, do usnesení rady, výborů zastupitelstva (dále jen "výbory") a komisí rady (dále jen "komise") a pořizovat si z nich výpisy, pokud tomu nebrání jiné zákony,
- d) požadovat projednání určité záležitosti v oblasti samostatné působnosti radou nebo zastupitelstvem; je-li žádost podepsána nejméně 1 000 občany kraje, musí být projednána na jejich zasedání nejpozději do 60 dnů, jde-li o působnost zastupitelstva, nejdéle do 90 dnů,
- e) podávat orgánům kraje návrhy, připomínky a podněty; orgány kraje je vyřizují bezodkladně, nejdéle však do 60 dnů, jde-li o působnost zastupitelstva, nejdéle do 90 dnů,
- f) vyjadřovat se k návrhu rozpočtu kraje a k závěrečnému účtu kraje za uplynulý kalendářní rok, a to buď písemně, ve lhůtě stanovené jednacím řádem, nebo ústně na zasedání zastupitelstva,
- g) hlasovat v krajském referendu za podmínek stanovených zvláštním zákonem.

(3) Oprávnění uvedená v odstavci 2 písm. b) až f) má i fyzická osoba, která dosáhla věku 18 let a vlastní na území kraje nemovitost.

§ 13

Oprávnění uvedená v § 12 odst. 2 má i fyzická osoba, která dosáhla věku 18 let, je cizím státním občanem a je přihlášená k trvalému pobytu v některé obci nebo vojenském újezdu v územním obvodu kraje, stanoví-li tak mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána a která byla vyhlášena.

3.2 Vymezení působnosti kraje

Kraj je při výkonu místní správy povolán podle platného zákona o krajích k plnění úkolů vymezených v rámci tzv. působnosti. Zákon o krajích podobně jako zákon o obcích rozeznává dvojí působnost kraje:

- a) působnost samostatnou, a
- b) působnost přenesenou.

3.2.1 Samostatná působnost

Krajské zřízení má menší objem samostatné působnosti ve srovnání s obcemi, avšak disponuje významnými působnostmi ve vztahu k celostátní legislativě a státní správě (Grospič, 2007). Samostatná působnost krajů je v zákoně o krajích vymezena demonstrativně (příkladným výčtem) a také jako záležitosti, které jsou v zájmu kraje a občanů kraje. Samostatnou působnost je také nutné dávat do souvislosti se samostatnou působností obce. **Obec má v rámci samosprávy totiž přiznání legislativou všeobecnou působnost.** Je-li něco působností územní samosprávy a není-li výslovně stanoveno, že jde o působnost kraje, vždy je příslušná obec. Rozsah samostatné působnosti může být jak v případě obcí, tak i v případě krajů omezen pouze zákonem. I v případě krajů zákon pracuje se zásadou, že pokud zvláštní zákon upravuje působnost krajů a nestanoví, že jde o přenesenou působnost, platí, že jde vždy o činnosti patřící do samostatné působnosti krajů.

I v případě kraje je množina jeho **samostatné působnosti relativně otevřená.** Do samostatné působnosti kraje patří obecně záležitosti, které jsou v zájmu kraje a občanů kraje, pokud nejde o přenesenou působnost kraje a samozřejmě samostatnou a přenesenou působnost obce či působnost jiných orgánů. Do samostatné působnosti kraje patří podle zákona o krajích zejména záležitosti uvedené:

- a) v § 11 (ukládání pokut právníkům osobám a podnikajícím fyzickým osobám),
- b) v § 35 a 36 (vyhrazené kompetence zastupitelstva kraje),
- c) v § 59 (vyhrazené kompetence rady kraje s výjimkou vydávání nařízení kraje)
- d) záležitosti, které do samostatné působnosti svěří zákon.

I pro vzájemné vztahy krajů jako vyšších územních samospráv platí **formálně rovnost.** Zástupci některých krajů dosud negativně vnímají svoje postavení vůči krajům, které byly kraji již na základě správního členění z roku 1960. „Nové kraje“ (kraje zakotvené v r. 1997) mohou spadat pod krajský soud v jiném městě, anebo v nich může existovat pobočka krajského soudu z jiného města. Největší konsolidace dosud doznala organizace správy Policie ČR. Kraje jsou také nevyvážené s ohledem na počet a strukturu obcí, které do nich spadají. I tomuto problému jsme se věnovali v dřívější přednášce.

I kraj může **pro výkon samostatné působnosti zakládat a zřizovat právnické osoby a organizační složky kraje**, pokud zákon nestanoví jinak. Kraje mohou zřizovat / zakládat typově podobné organizace jako obce. Praxi můžeme ilustrovat na příkladu Královéhradeckého kraje, který je zřizovatelem / zakladatelem právnických osob v následujících oblastech jeho krajské samosprávy:

Tabulka 1 – Krajem zřizované / zakládané organizace – příklad Královéhradeckého kraje

Oblast samostatné působnosti	Právní forma organizace	Příklady zřízených / založených organizací
Příspěvkové organizace	Doprava	<ul style="list-style-type: none"> Správa silnic Královéhradeckého kraje
	Kultura	<ul style="list-style-type: none"> Galerie moderního umění v Hradci Králové Hvězdárna v Úpici Regionální muzeum a galerie v Jičíně Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové
	Sociální věci	<ul style="list-style-type: none"> Domov důchodců Dvůr Králové nad Labem Ústav sociální péče pro mládež Kvasiny
	Školství	<ul style="list-style-type: none"> Gymnázium, Nový Bydžov Obchodní akademie, Hořice Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Hradec Králové Vyšší odborná škola zdravotnická, Hradec Králové Speciální základní škola a mateřská škola, Trutnov Dětský domov a školní jídelna, Nechanice Středisko služeb školám, Náchod
	Zdravotnictví	<ul style="list-style-type: none"> Zdravotnická záchranná služba Královéhradeckého kraje Léčebna dlouhodobě nemocných Opočno Protialkoholní záchytná stanice Královéhradeckého kraje
Obchodní společnosti	Doprava	<ul style="list-style-type: none"> OREDO s.r.o. (Královéhradecký kraj má podíl 100 %) SÚS Královéhradeckého kraje a.s. (jediným akcionářem je Královéhradecký kraj)
	Majetkoprávní oblast	<ul style="list-style-type: none"> Správa nemovitostí Královéhradeckého kraje a.s. (v současnosti již přetřansformována na příspěvkovou organizaci)
	Zdravotnictví	<ul style="list-style-type: none"> Zdravotnický holding Královéhradeckého kraje a.s. (spravuje nemocnice Jičín, Náchod, Rychnov n. K., Trutnov, Dvůr Králové n. L.) Oblastní nemocnice Jičín a.s., ...
	Životní prostředí a zemědělství	<ul style="list-style-type: none"> Zoologická zahrada Dvůr Králové nad Labem

Zdroj: Právnícké osoby založené nebo zřízené Královéhradeckým krajem, online, <<http://www.kralovehradecky.cz/cz/kraj-urad/povinne-informace/pravnicke-osoby-zalozene-nebo-zrizene-kralovehradeckum-krajem-222/#DS>> (přistoupeno 20. 10. 2010).

Zákon o krajích v obecném vymezení samostatné působnosti v § 14 a § 15 hovoří také o vztazích kraje k obcím a ústředním úřadům, kterých se dotkneme níže (v bodě 3.4).

Kraj je při své samosprávné činnosti **vázán** zákony a právními předpisy vydanými k jejich provedení, není nijak vázán interními akty státních orgánů. Při vydávání obecně závazných vyhlášek je vázán pouze zákonem (viz § 16) a nemusí brát v potaz podzákonné právní akty (nařízení vlády, vyhlášky ústředních orgánů státní správy). Při výkonu samostatné působnosti formou individuálních právních aktů (vydáním správního rozhodnutí) je kraj vázán v konkrétním případě i právním názorem orgánu rozhodujícího o opravném prostředku, správního soudu nebo Ústavního soudu.

Kraj má **právo na ochranu své samosprávy** u soudní moci proti nesprávným zásahům státní moci výkonné, a to jednak u obecných soudů v rámci správního soudnictví a také u Ústavního soudu podáním ústavní stížnosti.

Podobně jako zákon o obcích i zákon o krajích věnuje speciální pozornost ve svých ustanoveních k samostatné působnosti **hospodaření kraje** (konkrétně v §§ 17 – 23), které přezkoumává Ministerstvo financí, není zde možnost využít jako alternativu auditora, jako

v případě hospodaření obcí. Hospodaření kraje s dotacemi ze státního rozpočtu republiky a ze státních fondů republiky kontroluje Ministerstvo financí nebo jím pověřený finanční úřad i v průběhu rozpočtového roku. Mechanismu rozpočtového určení daní jsme se dotkli v přednášce o obecním zřízení. Po dlouhou dobu byly největším zdrojem příjmů krajských rozpočtů přijaté dotace, postupem doby rostou daňové příjmy krajů (viz níže uvedená tabulka). Podíl na celostátním výnosu sdílených daní je mezi jednotlivé kraje přerozdělen na základě procentních podílů jednotlivých krajů stanovených přílohou zákona č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní ÚSC a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení).

Do samostatné působnosti krajů na základě zvláštních zákonů dále patří:

- střední školství, speciální základní školy, výchovné poradenství a další vzdělávání pedagogických pracovníků (§ 181 – 182 školského zákona č. 561/2004 Sb.),
- koncepce rozvoje památkové péče, prováděcí plány zachování a obnovy kulturních památek, usměrňování kulturně výchovných využití kulturních památek (§ 28a zákona č. 20/1987 Sb., o památkové péči),
- krajská zařízení a ústavy sociální péče (§ 3 odst. 3 zákona č. 114/1988 Sb.),
- ochrana před alkoholismem a jinými toxikomaniami (§ 22 – 23 zákona č. 379/2005 Sb.),
- zřizování zařízení zdravotnické péče (§ 33 a 39 zákona č. 20/1966),
- plán odpadového hospodářství (ú 43 zákona č. 185/2001 Sb.),
- zpracovávání strategie ochrany přírody (zákon č. 114/1992 Sb.), koncepce ochrany ovzduší (podle zákona č. 389/1991 Sb.), osvojování poznatků o životním prostředí a jeho ochraně a pomoc při zajištění přístupu k informacím o životním prostředí (z. č. 123/1998 Sb.),
- zajišťování přípravy na mimořádné události, provádění záchranných a likvidačních prací a ochranu obyvatelstva (z. č. 239/2000 Sb.),
- plány odpadového hospodářství kraje (z. č. 185/2001 Sb.),
- pracovněprávní působnost zaměstnavatele.

Samostatně je v ustanoveních vymezujících samostatnou působnost řešena také **spolupráce krajů**. Obecně mohou kraje spolupracovat s ostatními kraji a s obcemi, nemohou však být členem svazku obcí. Zákon o krajích mezi typy spolupráce nevypočítává (dobrovolný) svazek krajů (obdobu dobrovolných svazků obcí), který by byl samostatnou právní osobou. Mezi příklady spolupráce uvádí smlouvu uzavřenou ke splnění konkrétního úkolu, zakládání právníckých osob dvěma nebo více kraji, smlouva o sdružení právníckých osob podle občanského zákoníku. Podobně jako zákon o obcích v případě obcí i zákon o krajích umožňuje spolupráci českých krajů s územními samosprávnými celky jiných států a vymezuje náležitosti smlouvy o vzájemné spolupráci.

Novou kapitolou je v případě české krajské samosprávy **krajské referendum**. Jeho legislativní rámec byl přijat po dlouhých diskuzích v roce 2010 – v podobě zákona č. 118/2010 Sb., o krajském referendu. Tento zákon zavedl institut krajského referenda s účinností od 1. 1. 2011.

V § 7 zákona o krajském referendu jsou vypočítány **oblasti, ve kterých nelze krajské referendum konat** (jde např. o ukládání pokut, rozpočet kraje, zřízení nebo zrušení orgánů kraje a jejich vnitřní uspořádání, o volbu a odvolání některých funkcionářů kraje, o obecně závazných vyhláškách, o věcech, které jsou v rozporu s právními předpisy).

Zatímco na celostátní úrovni v současnosti neexistuje zákon o (obecném) referendu, v podmínkách obecní samosprávy je tento institut zakotven již od 1. 7. 1992 (a v současnosti upraven zákonem č. 22/2004 Sb., o místním referendu, ve znění pozdějších předpisů). Na úrovni krajské samosprávy lze před nabytím účinnosti nového zákona referendum konat pouze v hl. městě Praze, které je současně krajem a obcí. Zákon o krajském referendu se

vztahuje na konání krajského referenda pouze ve třinácti krajích, tj. s výjimkou hl. města Prahy.

Zákon o krajském referendu také změnil zákon o krajích, v němž doplnil právo občana staršího 18 let a s trvalým pobytem v obci na území kraje hlasovat v krajském referendu. Dále novelizoval zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, a to v otázkách soudního přezkumu soudy ve věcech krajského referenda.

Krajské referendum se koná, jestliže se na tom usnese zastupitelstvo kraje, nebo návrh na jeho konání podá přípravný výbor a zastupitelstvo kraje rozhodne o jeho vyhlášení. Tento návrh může být podán, pokud jej podpořilo svým podpisem alespoň 6 % oprávněných osob s trvalým pobytem v kraji, v němž se má referendum uskutečnit.

K **platnosti rozhodnutí v krajském referendu** je třeba účasti alespoň 35 % oprávněných osob zapsaných v seznamech oprávněných osob. Rozhodnutí je závazné, hlasovala-li pro ně nadpoloviční většina oprávněných osob, které se referenda zúčastnily, a současně jde alespoň o 25 % oprávněných osob zapsaných v seznamech oprávněných osob (Blíže viz též Břeň, 2010). Rozhodnutí v referendu je pro zastupitelstvo kraje a další orgány kraje závazné. Porovnejte tato kritéria s kritérii místního referenda.

3.2.2 Přenesená působnost

Státní správu, jejíž výkon byl zákonem svěřen orgánům kraje, vykonávají orgány kraje jako svou přenesenou působnost. Kraj je při výkonu státní správy správním obvodem a je povinen zabezpečit výkon přenesené působnosti. Zákon o krajích nerozlišuje různé kategorie krajů podle rozsahu přenesené působnosti, kterou vykonávají (neexistují dvojkové či trojkové kraje). Neobsahuje ani ustanovení, která se týkají případů, kdy kraj není schopen státní správu vykonávat (přesuny státní správy na jiný kraj, veřejno-právní smlouvy).

V oblasti přenesené státní správy se kraj řídí právním řádem a může být podřízen jednotlivým požadavkům usnesení vlády i směrnicemi ústředních správních úřadů (s výjimkou vydávání nařízení kraje a s výjimkou rozhodování o právech, právem chráněných zájmech a povinnostech osob, kdy se řídí jen právním řádem) a opatřením příslušných orgánů veřejné správy, která byla přijata při kontrole výkonu přenesené působnosti. Usnesení vlády a směrnice ústředních správních orgánů nemohou ukládat krajům povinnosti nad rámec zákona. Podmínkou platnosti směrnic ústředních správních úřadů je jejich publikace ve Věstníku vlády pro orgány krajů a orgány obcí. Při výkonu přenesené působnosti formou individuálních právních aktů je kraj vázán v konkrétním případě i právním názorem orgánu rozhodujícího o oprávněném prostředku, správního soudu nebo Ústavního soudu.

Výkon přenesené působnosti je nejen právem, ale i povinností kraje.

Otázky a úkoly:

- Jaké znaky kraje jako veřejnoprávní korporace můžeme odlišovat?
- Jaké práva a povinnosti máte jako občan kraje?
- Jaké působnosti vykonávají české kraje?
- Jaký je vztah samosprávy obce a samosprávy kraje?
- Jaké typy organizací (právní formy) může zřídit kraj? Jaké typy organizací založil / zřídil váš domovský kraj (tj. kraj, jehož jste občanem)? Vyberte si tři z těchto organizací a charakterizujte, jak jejich správa dopadá na aktuální rozpočet kraje.

- Jaké principy hospodaření stanovuje platný zákon o krajích?
- V čem se liší financování krajů v ČR oproti financování obcí? Využijte aktuální informace o rozpočtovém hospodaření vašeho kraje a vaší domovské obce.
- S jakou výší příjmů a výdajů počítá rozpočet vašeho kraje? Jaké jsou tři největší druhy příjmů a tři největší druhy výdajů v rozpočtu vašeho kraje?
- Uveďte tři příklady oblastí samostatné působnosti krajů, které definují jiné zákony než zákon o krajích a komentujte je na praxi vašeho kraje.
- Jaké požadavky jsou kladeny na platnost a závaznost krajského referenda? V jakých oblastech je využití krajského referenda nepřipustné? Nalezněte konkrétní příklad krajského referenda v české praxi a komentujte, zda bylo referendum platné a závazné.

3.3 Orgány krajů

Každá veřejnoprávní korporace může navenek jednat jen svými orgány, respektive prostřednictvím svých funkcionářů (fyzických osob), a to v mezích zákonů, které upravují práva a povinnosti jednotlivých orgánů.

Již ve svém úvodu v ustanoveních, která obecně definují samostatnou působnost, zákon o krajích říká následující (konkrétně v odst. 3 § 1): „Kraj je samostatně spravován zastupitelstvem kraje (dále jen "zastupitelstvo"); dalšími orgány kraje jsou rada kraje (dále jen "rada"), hejtman kraje (dále jen "hejtman") a krajský úřad. Orgánem kraje je též zvláštní orgán kraje (dále jen "zvláštní orgán") zřízený podle zákona.“ Tyto orgány však mohou kromě samostatné působnosti vykonávat i státní správu. Jednotlivě si je opět rozebereme samostatně níže.

Podobně jako v případě obcí můžeme rozeznávat orgány kraje z hlediska (Koudelka, 2007, s. 288):

1. jejich složení
  - a) kolegiální, složené z více osob (zastupitelstvo a jeho výbory, rada a její komise)
  - b) individuální, tvořené jedincem – hejtman.
2. demokratické legitimacy:
  - a) přímo volené občany – zastupitelstvo,
  - b) volené zastupitelstvem – rada, hejtman, výbory,
  - c) ustanovované jinak – komise, zvláštní orgány kraje, jmenování úředníci.
3. právního základu:
  - a) prvotně ústavně zakotvené – zastupitelstvo
  - b) prvotně zákonně zakotvené – ostatní orgány kraje.

3.3.1 Zastupitelstvo kraje

a) Členové zastupitelstva

Zastupitelstvo kraje má přímou demokratickou legitimitu danou volbami občanů a je rovněž jediným z orgánů kraje, který je ústavně zakotven. Zastupitelstvo je voleno na 4 roky obyvateli kraje s volebním právem staršími 18 let v rámci jednoho volebního obvodu poměrným volebním systémem. Volby vyhláší prezident republiky. Vždy se volí zastupitelstvo jako celek, nekonají se doplňovací volby jen některého člena. Uzavírací klauzule je dána 5 % pro všechny volební strany. Kandidovat mohou jen politické strany,

hnutí a jejich koalice. Neslučitelnost funkcí dle zákona o volbách do zastupitelstev krajů (z. č. 130/2000 Sb.) nebrání v kandidatuře ani v ujetí se mandátu po zvolení členem zastupitelstva (do tří dnů od ustavujícího zasedání je zákonná povinnost učinit právní úkony směřující k odstoupení z neslučitelné funkce. Kandidáti, kteří se nestali členy zastupitelstva, z volebních stran, které překročily 5 % uzavírací klauzuli, se stávají náhradníky na členy zastupitelstva ze svých kandidátek v pořadí, v jakém kandidovali, pokud se pro ně neuplatní přednostní hlasy.

Zastupitelstvo se skládá z členů zastupitelstva. Jejich počet se odvíjí od počtu obyvatel kraje a zastupitelstva mají podle toho 45, 55, nebo 65 členů. Mandát člena zastupitelstva vzniká zvolením k okamžiku ukončení hlasování. Mandát člena zastupitelstva je reprezentativní a zastupitel není vázán žádnými příkazy od voličů nebo politických stran a jiných subjektů, kterými byl kandidován.

Funkce člena zastupitelstva je veřejnou funkcí. Člen zastupitelstva nesmí být pro výkon své funkce zkrácen na právech vyplývajících z jeho pracovního nebo jiného obdobného poměru. Zastupitelstvo určí, pro které funkce jsou členové zastupitelstva dlouhodobě uvolněni z pracovního poměru a přísluší jim odměna z rozpočtu kraje.

Členové zastupitelstva jsou odpovědní právně za trestné činy, přestupky či jiné delikty, nejsou nositeli imunity. Tato odpovědnost je stavěna na odpovědnosti vyžadující zavinění, postižitelné není jednání v nutné obraně či krajní nouzi. Členové zastupitelstva však neodpovídají za své činy přímo osobám, pokud jednali za kraj při výkonu veřejné moci. Zde nastupuje odpovědnost kraje za škodu způsobenou při výkonu samosprávy a státu za škodu způsobenou při výkonu přenesené státní správy (této odpovědnosti se nelze zprostit, nevyžaduje se zavinění). Na odpovědnostní vztahy mezi členem zastupitelstva a územním samosprávným celkem se použije občanský zákoník.

Člen zastupitelstva skládá na začátku prvního zasedání zastupitelstva, jehož se po svém zvolení zúčastní, slib tohoto znění: "Slibuji věrnost České republice. Slibuji na svou čest a svědomí, že svoji funkci budu vykonávat svědomitě, v zájmu kraje a jeho občanů a řídit se Ústavou a zákony České republiky." Zastupitel skládá slib před zastupitelstvem pronesením slova "slibuji". Složení slibu potvrdí člen zastupitelstva svým podpisem.

Práva a povinnosti členů zastupitelstva jsou vymezeny v § 34 zákon o krajích následovně:

§ 34

(1) Člen zastupitelstva má při výkonu své funkce právo

- a) předkládat zastupitelstvu a radě, jakož i výborům a komisím návrhy na projednání,
- b) vznášet dotazy, připomínky a podněty na radu a její jednotlivé členy, na předsedy výborů, na statutární orgány právnických osob, jejichž zakladatelem je kraj, a na vedoucí příspěvkových organizací a organizačních složek, které kraj založil nebo zřídil; písemnou odpověď musí obdržet do 30 dnů,
- c) požadovat od zaměstnanců kraje zařazených do krajského úřadu, jakož i od zaměstnanců právnických osob, které kraj zřídil, informace ve věcech, které souvisejí s výkonem jejich funkce; informace musí být poskytnuta do 30 dnů.

(2) Člen zastupitelstva je povinen zúčastňovat se zasedání zastupitelstva, popřípadě zasedání jiných orgánů kraje, je-li jejich členem, plnit úkoly, které mu tyto orgány uloží, hájit zájmy občanů kraje a jednat a vystupovat tak, aby nebyla ohrožena vážnost jeho funkce.

(3) Člen zastupitelstva, u něhož skutečnosti nasvědčují, že by jeho podíl na projednávání a rozhodování určité záležitosti v orgánech kraje mohl znamenat výhodu nebo škodu pro něj samotného nebo osobu blízkou, pro fyzickou nebo právnickou osobu, kterou zastupuje na základě zákona nebo

plné moci (střet zájmů), je povinen sdělit tuto skutečnost před zahájením jednání orgánu kraje, který má danou záležitost projednávat.

b) Působnost zastupitelstva

Zastupitelstvo rozhoduje ve věcech patřících do samostatné působnosti. Ve věcech přenesené působnosti zastupitelstvo rozhoduje, jen stanoví-li tak zákon. Zastupitelstvo jsou v §§ 35 a 36 vyhrazeny následující působnosti:

§ 35

(1) Zastupitelstvo rozhoduje ve věcech patřících do samostatné působnosti. Ve věcech přenesené působnosti zastupitelstvo rozhoduje, jen stanoví-li tak zákon.

(2) Zastupitelstvu je vyhrazeno

- a) předkládat návrhy zákonů Poslanecké sněmovně,
- b) předkládat návrhy Ústavnímu soudu na zrušení právních předpisů, 15) má-li za to, že jsou v rozporu se zákonem,
- c) vydávat obecně závazné vyhlášky kraje,
- d) koordinovat rozvoj územního obvodu, schvalovat programy rozvoje územního obvodu kraje podle zvláštních zákonů, zajišťovat jejich realizaci a kontrolovat jejich plnění,
- e) schvalovat koncepce rozvoje cestovního ruchu na území kraje, zajišťovat jejich realizaci a kontrolovat jejich plnění,
- f) volit zástupce kraje do regionálních rad regionů soudržnosti,
- g) stanovit rozsah základní dopravní obslužnosti pro území kraje,
- h) rozhodovat o spolupráci kraje s jinými kraji a o mezinárodní spolupráci,
- i) schvalovat rozpočet kraje, schvalovat závěrečný účet kraje a schvalovat účetní závěrku kraje sestavenou k rozvahovému dni,
- j) zřizovat a rušit příspěvkové organizace a organizační složky kraje; k tomu schvalovat jejich zřizovací listiny,
- k) rozhodovat o založení a rušení právnických osob, schvalovat jejich zakladatelské listiny, společenské smlouvy, zakladací smlouvy a stanovy, rozhodovat o účasti v již založených právnických osobách,
- l) delegovat zástupce kraje, s výjimkou § 59 odst. 1 písm. j), na valnou hromadu obchodních společností, v nichž má kraj majetkovou účast,
- m) navrhnout zástupce kraje do ostatních orgánů obchodních společností, v nichž má kraj majetkovou účast, a navrhnout jejich odvolání,
- n) volit a odvolávat hejtmana, náměstka (náměstky) hejtmana a další členy rady z řad svých členů a odvolávat je z funkce,
- o) stanovit počet uvolněných členů rady, jakož i funkce, pro které budou členové zastupitelstva uvolněni a od kterého dne,
- p) zřizovat a zrušovat výbory, volit a odvolávat jejich předsedy a členy,
- q) rozhodovat o odměnách neuvolněným členům zastupitelstva a o odměnách podle § 50 odst. 4 a 5,
- r) stanovit zásady pro poskytování cestovních náhrad členům zastupitelstva (§ 53),
- s) rozhodovat o peněžitých plněních spojených s výkonem funkce členů výborů, komisí a zvláštních orgánů fyzickým osobám, které nejsou členy zastupitelstva,

t) udělovat ceny kraje,

u) rozhodovat o vyhlášení krajského referenda,

v) plnit další úkoly stanovené zákonem.

(3) Zastupitelstvo rozhoduje o zrušení usnesení rady, jsou-li mu předložena k rozhodnutí podle § 62.

§ 36

(1) Zastupitelstvu je dále vyhrazeno rozhodování o těchto majetkoprávních úkonech kraje:

a) nabytí a převod nemovitých věcí,

b) poskytování věcných a peněžitých darů podle zvláštního zákona v hodnotě nad 100 000 Kč jedné fyzické nebo právnické osobě v kalendářním roce,

c) poskytování dotací občanským sdružením, humanitárním organizacím a jiným právnickým a fyzickým osobám působícím na území kraje v oblasti mládeže, sportu a tělovýchovy, sociálních služeb, podpory rodin, požární ochrany, kultury, vzdělávání a vědy, zdravotnictví, protidrogových aktivit, prevence kriminality a ochrany zvířat a životního prostředí v hodnotě nad 200 000 Kč jedné fyzické nebo právnické osobě v kalendářním roce, nejedná-li se o účelové dotace z prostředků státního rozpočtu,

d) poskytování dotací obcím z rozpočtu kraje a kontrola jejich využití,

e) vzdání se práva a prominutí pohledávky vyšší než 200 000 Kč,

f) zastavení movitých věcí nebo práv v hodnotě vyšší než 200 000 Kč,

g) dohody o splátkách s lhůtou splatnosti delší než 18 měsíců,

h) postoupení pohledávky vyšší než 200 000 Kč,

i) uzavření smlouvy o přijetí a poskytnutí úvěru, půjčky, o převzetí ručitelského závazku, o přistoupení k závazku a ke smlouvě o sdružení,

j) zastavení nemovitostí,

k) vydání komunálních dluhopisů,

l) stanovení majetkové účasti na podnikání jiných právnických osob,

m) peněžité a nepeněžité vklady do právnických osob.

Zastupitelstvo má právo vyhradit si další pravomoci v samostatné působnosti **mimo pravomoci vyhrazené radě** podle § 59 odst. 1.

c) Jednání zastupitelstva

Jednání zastupitelstva je principiálně veřejné, podrobnosti o jednání zastupitelstva a jeho výborů má upravovat jednací řád vydaný zastupitelstvem. Krajský úřad zveřejní informaci o místě, době a navrženém programu připravovaného zasedání zastupitelstva vždy nejméně 10 dnů předem na úřední desce krajského úřadu, kromě toho může informaci zveřejnit způsobem v místě obvyklým. Návrh programu jednání zastupitelstva připravuje a předkládá zastupitelstvu ke schválení rada. O zařazení návrhů dalších bodů programu, přednesených v průběhu zasedání zastupitelstva, rozhodne zastupitelstvo. O průběhu zasedání zastupitelstva se pořizuje zápis, který podepisuje hejtman nebo náměstek hejtmana a svolení ověřovatelé. Zápis, který je nutno pořádit do 10 dnů po skončení zasedání, musí obsahovat údaj o počtu přítomných členů zastupitelstva, schválený program jednání, průběh a výsledek hlasování a přijatá usnesení a musí být uložen u krajského úřadu k nahlédnutí. Některé kraje zpřístupňují

zasedání svých zastupitelstev v současnosti online – a to buď v reálném čase prostřednictvím webové kamery, nebo také zpřístupněním audiovideo záznamů, nebo jen audio záznamů z průběhu jednání zastupitelstva (příkladem podobných krajských iniciativ je např. webcasting Kraje Vysočina²).

Zastupitelstvo se schází podle potřeby, nejméně však jedenkrát za 3 měsíce. Zasedání zastupitelstva písemně svolává a řídí zpravidla hejtman.

K platnému usnesení, rozhodnutí nebo volbě zastupitelstva je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech členů zastupitelstva. Jestliže při zahájení zasedání zastupitelstva nebo v jeho průběhu není přítomna nadpoloviční většina všech členů zastupitelstva, ukončí předsedající toto zasedání zastupitelstva. Do 15 dnů se koná jeho náhradní zasedání.

Požádá-li o to alespoň jedna třetina členů zastupitelstva, hejtman je povinen svolat zasedání zastupitelstva tak, aby se uskutečnilo nejpozději do 21 dnů ode dne doručení žádosti krajskému úřadu. Nesvolá-li hejtman zasedání zastupitelstva podle předchozích odstavců, učiní tak náměstek hejtmana nebo jiný člen zastupitelstva.

Speciální ustanovení zákona jsou podobně jako v případě obcí věnována

a) ustavujícímu zasedání zastupitelstva (blíže viz § 39),

b) případům, kdy klesne počet zastupitelstva více než o polovinu (viz § 45, tuto skutečnost krajský úřad bezodkladně oznámí ministerstvu. vnitra);

c) případům, kdy se zastupitelstvo nesejde po dobu delší než 6 měsíců tak, aby bylo schopno se usnášet, nebo nezvolí-li hejtmana do 6 měsíců ode dne, kdy byl odvolán nebo se funkce vzdal, nebo do 6 měsíců ode dne ustavujícího zasedání (v tomto případě ministerstvo zastupitelstvo rozpustí a ministr vnitra vyhlásí nové volby).

d) Výbory zastupitelstva

Zastupitelstvo může zřídit jako své iniciativní a kontrolní orgány **výbory**. Svá stanoviska a návrhy předkládají výbory zastupitelstvu. Předsedou výboru je vždy člen zastupitelstva. Výbory plní úkoly, kterými je pověřil zastupitelstvo. Ze své činnosti odpovídají výbory zastupitelstvu. Počet členů výborů je vždy lichý. Výbory se schází podle potřeby. K přijetí usnesení je třeba nadpoloviční většiny hlasů všech členů výborů. Usnesení výborů se vyhotovují písemně a podepisuje je předseda výboru.

Zastupitelstvo zřizuje **vždy výbor finanční, výbor kontrolní a výbor pro výchovu, vzdělávání a zaměstnanost**. Tyto výbory mají být podle zákona o krajích nejméně pětičlenné. Kraj, v jehož územním obvodu žije podle posledního sčítání lidu alespoň 5 % občanů hlásících se k národnosti jiné než české, zřizuje výbor pro národnostní menšiny. Členy tohoto výboru jsou i zástupci národnostních menšin, pokud je deleguje svaz utvořený podle zvláštního zákona; vždy však příslušníci národnostních menšin musí tvořit nejméně polovinu všech členů výboru.

Členy finančního a kontrolního výboru nemohou být hejtman, zástupce hejtmana, ředitel ani osoby zabezpečující rozpočtové a účetní práce na krajském úřadu. Jejich kompetence jsou podobné těm, které jsou svěřeny finančnímu a kontrolnímu výboru obcí.

Výbor pro výchovu, vzdělávání a zaměstnanost

a) v návaznosti na demografický vývoj a vývoj zaměstnanosti posuzuje a vyjadřuje se k síti škol a školských zařízení, studijních a učebních oborů a k jejich změnám v působnosti kraje,

b) předkládá návrhy na zkvalitnění péče poskytované školami a školskými zařízeními,

² Prostřednictvím tohoto webového umístění - http://www.vysocina.public-i.tv/site/webcasts.php?l=cs_CZ (přistoupeno 20. 10. 2010).

popřípadě předškolními zařízeními, které kraj zřizuje,

- c) vyjadřuje se k záměrům na poskytování dotací v oblasti mládeže, tělovýchovy a sportu,
- d) projednává zprávy o výsledcích výchovně vzdělávací činnosti škol, školských zařízení a předškolních zařízení, které kraj zřizuje,
- e) plní další úkoly v oblasti výchovy a vzdělávání, kterými jej pověří zastupitelstvo.

3.3.2 Rada kraje

Rada je výkonným orgánem kraje v oblasti samostatné působnosti, má však vyhrazeny i některé rozhodovací kompetence. Při výkonu své působnosti odpovídá rada zastupitelstvu. Rada může rozhodovat ve věcech přenesené působnosti, jen stanoví-li tak zákon. Existuje na rozdíl od obcí v každém kraji. Radu tvoří hejtman, náměstek hejtmána (náměstci hejtmána) a další členové rady. Celkový počet je 9, nebo 11 členů podle počtu obyvatel.

Rada se schází ke svým **schůzím podle potřeby**. Schůze rady svolává hejtman. Schůze rady jsou neveřejné. Rada může k jednotlivým bodům svého jednání přizvat i dalšího člena zastupitelstva nebo jiné osoby. K platnému usnesení, volbě nebo rozhodnutí je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech členů rady. O průběhu schůze rady se pořizuje zápis, ve kterém se vždy uvede počet přítomných členů rady, schválený program schůze rady, průběh a výsledek hlasování a přijatá usnesení. Zápis podepisuje hejtman nebo náměstek hejtmána, spolu s ověřovateli. Zápis, který je nutno pořídit do 10 dnů po skončení schůze, musí být uložen u krajského úřadu k nahlédnutí členům zastupitelstva kraje.

Rada podává na každém zasedání zastupitelstva zprávu o své činnosti. Připravuje návrhy a podklady pro jednání zastupitelstva a zabezpečuje plnění jím přijatých usnesení. Vyhrazené kompetence rady upravuje § 59 zákona o krajích následovně:

§ 59

(1) Rada připravuje návrhy a podklady pro jednání zastupitelstva a zabezpečuje plnění jím přijatých usnesení. Radě je vyhrazeno

- a) zabezpečovat hospodaření podle schváleného rozpočtu, provádět rozpočtová opatření v rozsahu svěřeném zastupitelstvem,
- b) stanovit počet zaměstnanců kraje zařazených do krajského úřadu, do zvláštních orgánů kraje a do organizačních složek a objem prostředků na platy těchto zaměstnanců,
- c) na návrh ředitele krajského úřadu (dále jen "ředitel") jmenovat a odvolávat vedoucí odborů krajského úřadu v souladu se zvláštním zákonem; jmenování nebo odvolání vedoucích odborů bez návrhu ředitele je neplatné,
- d) zřizovat a zrušovat podle potřeby komise rady (dále jen "komise"), jmenovat a odvolávat z funkce jejich předsedy a členy,
- e) ukládat krajskému úřadu úkoly v oblasti samostatné působnosti a kontrolovat jejich plnění,
- f) přezkoumávat opatření přijatá krajským úřadem v samostatné působnosti,
- g) vyřizovat návrhy, připomínky a podněty obcí a právnických osob z územního obvodu kraje,
- h) stanovit pravidla pro přijímání a vyřizování petic a stížností,
- i) vykonávat zakladatelské a zřizovatelské funkce ve vztahu k právnickým osobám, organizačním složkám, které byly zřízeny nebo založeny krajem nebo které byly na kraj převedeny zvláštním zákonem, včetně jmenování a odvolávání jejich ředitelů a stanovení jejich platu a odměn; k tomu pravidelně jedenkrát ročně projednává zprávu o jejich činnosti, o plnění jejich úkolů, pro které byly založeny nebo zřízeny, a přijímat příslušná opatření k nápravě,
- j) rozhodovat ve věcech kraje jako jediného společníka obchodní společnosti,

k) vydávat nařízení kraje,

l) rozhodovat o uzavírání nájemních smluv a smluv o výpůjčce; tuto působnost může rada svěřit příslušnému odboru krajského úřadu zcela nebo zčásti,

m) projednávat a řešit návrhy, připomínky a podněty předložené jí členy zastupitelstva nebo komisemi rady,

n) plnit úkoly stanovené zvláštním právním předpisem,

o) schvalovat účetní závěrku krajem zřízené příspěvkové organizace sestavenou k rozvahovému dni.

(2) Rada rozhoduje o těchto majetkoprávních úkonech kraje:

a) o poskytování dotací občanským sdružením, humanitárním organizacím a jiným právními osobám působícím v oblasti mládeže, sportu a tělovýchovy, sociálních služeb, podpory rodin, požární ochrany, kultury a vzdělávání, vědy, zdravotnictví, protidrogových aktivit, prevence kriminality a ochrany zvířat a životního prostředí; tyto dotace nesmí převyšit 200 000 Kč jednomu občanskému sdružení, jedné humanitární organizaci nebo jedné právnické nebo fyzické osobě v kalendářním roce,

b) o vzdání se práva a prominutí pohledávky nepřevyšující 200 000 Kč,

c) o zastavení movitých věcí nebo práv v hodnotě nepřevyšující 200 000 Kč,

d) o uzavírání dohod o splátkách s lhůtou splatnosti nepřevyšující 18 měsíců,

e) o nabytí a převodu movitých věcí na kraj včetně peněz,

f) o poskytování věcných a finančních darů do 100 000 Kč v jednotlivých případech.

(3) Rada zabezpečuje rozhodování v ostatních záležitostech patřících do samostatné působnosti kraje, pokud nejsou vyhrazeny zastupitelstvu nebo pokud si je zastupitelstvo nevyhradilo.

(4) Rada může svěřit hejtmanovi, popřípadě krajskému úřadu rozhodování podle odstavce 1 písm. l) a podle odstavce 2 písm. e). Dále může svěřit hejtmanovi rozhodování podle odstavce 3.

Poklesne-li v průběhu funkčního období počet členů rady tak, že rada není usnášenišchopná (§ 58 odst. 2) a na nejbližším zasedání zastupitelstva nebude počet členů rady doplněn tak, aby usnášenišchopná byla, vykonává její působnost, až do zvolení potřebného počtu členů rady, zastupitelstvo. V těchto případech zastupitelstvo může svěřit hejtmanovi výkon pravomoci rady. Je-li však rada odvolána jako celek a není-li současně s tím zvolena nová rada, vykonává dosavadní rada své pravomoci až do zvolení nové rady. Toto ustanovení je spojováno právními interpretacemi s nutností zabezpečit určitou **kontinuitu správy kraje**. Rada vykonává své pravomoci podle tohoto zákona i po ukončení funkčního období zastupitelstva až do zvolení nové rady.

Rada zřizuje jako své iniciativní a poradní orgány komise. Svá stanoviska a náměty předkládají komise radě. Komise se usnáší většinou hlasů všech svých členů. Komise je ze své činnosti odpovědná radě.

3.3.3 Hejtman

Hejtman zastupuje kraj navenek. Hejtmana a náměstka hejtmana (náměstky hejtmana) volí zastupitelstvo z řad svých členů. Hejtman není volen přímo občany. Hejtman a náměstek hejtmana musí být občany České republiky. Odpovídají za výkon své funkce zastupitelstvu. Rada může ukládat úkoly hejtmanovi jen v rozsahu své působnosti.

Kompetence hejtmana upravuje odst. 3 a § 62 následovně:

§ 61

... (3) Hejtman

- a) s náměstkem hejtmána podepisuje právní předpisy kraje,
  - b) po předchozím souhlasu ministra vnitra jmenuje a odvolává ředitele v souladu se zvláštním zákonem; jmenování nebo odvolání ředitele bez předchozího souhlasu ministra vnitra je neplatné,
  - c) stanoví podle zvláštního předpisu²¹⁾ plat řediteli a ukládá mu úkoly,
  - d) na základě zmocnění v zákoně zřizuje pro výkon přenesené působnosti zvláštní orgány,
  - e) odpovídá za včasné objednání přezkoumání hospodaření kraje za uplynulý kalendářní rok,
  - f) odpovídá za informování občanů o činnosti kraje,²²⁾
  - g) vykonává další úkoly v samostatné nebo přenesené působnosti, pokud jsou mu svěřeny zastupitelstvem, radou nebo tak stanoví zákon.
  - h) plní obdobné úkoly jako statutární orgán zaměstnavatele podle zvláštních předpisů vůči uvolněným členům zastupitelstva a řediteli.
- (4) Hejtman svolává a zpravidla řídí zasedání zastupitelstva a rady, podepisuje spolu s ověřovateli zápis z jednání zastupitelstva a zápis z jednání rady.

§ 62

Hejtman pozastaví výkon usnesení rady, má-li za to, že je usnesení nesprávné. Věc pak předloží k rozhodnutí nejbližšímu zasedání zastupitelstva.

Hejtmána zastupuje náměstek **hejtmána, nemá však podobně jako starosta u obcí povahu statutárního orgánu právnické osoby** a úkony, které vyžadují schválení zastupitelstva nebo rady, může hejtman učinit až po jejich předchozím schválení, jinak jsou považovány za absolutně neplatné a hejtman může čelit trestněprávní i občanskoprávní odpovědnosti (blíže viz Koudelka, 2007, s. 313). Zastupitelstvo může zvolit více náměstků hejtmána a svěřit jim některé úkoly. Náměstek hejtmána, kterého určí zastupitelstvo, zastupuje hejtmána v době jeho nepřítomnosti nebo v době, kdy hejtman nevykonává funkci. Určený náměstek hejtmána také vykonává funkce hejtmána, je-li hejtman ze své funkce odvolán nebo se funkce vzdal a není-li současně zvolen nový hejtman. Neurčilo-li zastupitelstvo náměstka hejtmána, pověřuje některého z radních. Některé funkce plní hejtman i jeho náměstci v období ode dne voleb do zastupitelstva do zvolení nového hejtmána nebo náměstka hejtmána.

Hejtman zřizuje pro výkon přenesené působnosti **zvláštní orgány**, pokud tak stanoví zvláštní zákon. Jde například o bezpečnostní radu kraje, v jejímž čele stojí hejtman jako předseda. Hejtman je také předsedou povodňové komise uceleného povodí, dále hejtman jmenuje komisi pro výběr uživatelů rybářských revírů a krizový štáb kraje. (blíže viz Koudelka, 2007, s. 324 - 325).

3.3.4 Krajský úřad

Krajský úřad plní úkoly v samostatné působnosti uložené mu zastupitelstvem a radou a napomáhá činností výborů a komisí. Rada může ukládat úkoly krajskému úřadu jen v rozsahu své působnosti svěřené jí zákonem.

Krajský úřad vykonává přenesenou působnost s výjimkou věcí, které jsou zákonem svěřeny zastupitelstvu a radě nebo zvláštnímu orgánu. Zákon o krajích ve svém § 67 a § 69a vyjmenovává následující povinnosti krajských úřadů v přenesené působnosti, které mají být vykonávány jeho odbory a odděleními:

§ 67

(1) ... Krajský úřad

- a) přezkoumává rozhodnutí vydaná orgány obce v řízení podle zvláštních zákonů, 22a) pokud není zákonem tato působnost svěřena zvláštnímu orgánu nebo zákon nestanoví jinak,
  - b) ukládá sankce podle zákona,
  - c) poskytuje odbornou a metodickou pomoc obcím (pozn. dozor je výhradně následný a v oblasti samostatné působnosti sleduje jen dodržování zákonnosti)
  - d) zabezpečuje koordinaci výstavby a provozu informačního systému kompatibilního s informačními systémy veřejné správy,
  - e) provádí podle zvláštního právního předpisu kontrolu výkonu přenesené působnosti obcí,
  - f) zřizuje funkci koordinátora pro romské záležitosti,
  - g) vykonává další působnosti svěřené mu zákonem.
- (2) Krajský úřad kontroluje v potřebném rozsahu a prostředky, které zákon dává k dispozici, činnost orgánů obcí při výkonu přenesené působnosti.

§ 69a

Krajský úřad v přenesené působnosti provádí dozor nad výkonem přenesené působnosti svěřené orgánům obcí podle zvláštního právního předpisu 22e).

Krajský úřad sídlí v sídle kraje, nemusí být v jedné budově. Na adresu krajského úřadu jsou doručovány písemnosti, pokud kraj neoznámil jinou adresu pro doručování.

Krajský úřad má jiné složení než obecní úřady. Podle zákona o krajích ho tvoří ředitel a zaměstnanci kraje zařazení do krajského úřadu. V čele krajského úřadu stojí ředitel. Ředitele je zaměstnancem kraje, za plnění úkolů svěřených krajskému úřadu v samostatné a přenesené působnosti je odpovědný hejtmanovi. Ředitel nesmí vykonávat funkce v politických stranách a v politických hnutích. Jeho funkce je neslučitelná s funkcí poslance a senátora Parlamentu České republiky a s funkcí člena zastupitelstva územního samosprávného celku. V případě nepřítomnosti zastupuje zástupce ředitele.

Kompetence ředitele krajského úřadu upravuje odst. 2 § 69 následovně:

§ 69

(2) Ředitel

- a) zajišťuje úkoly v přenesené působnosti kraje vyplývající ze zvláštních zákonů,
- b) podává Ústavnímu soudu návrh na zrušení nařízení obce za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem,
- c) podle zvláštních předpisů plní vůči zaměstnancům kraje zařazeným do krajského úřadu funkci statutárního orgánu zaměstnavatele,
- d) stanoví podle zvláštních předpisů platy zaměstnancům kraje zařazeným do krajského úřadu,
- e) je nadřazeným všech zaměstnanců kraje zařazených do krajského úřadu a kontroluje jejich činnost,
- f) vydává zejména organizační a pracovní řád, spisový řád a skartační řád krajského úřadu,
- g) je oprávněn předkládat radě návrhy na vydání nařízení kraje,
- h) určuje po projednání s hejtmanem své zástupce,
- i) plní úkoly uložené mu zastupitelstvem, radou nebo hejtmanem,
- j) plní úkoly stanovené v samostatné působnosti zastupitelstvem a radou a další úkoly stanovené zákonem.

Je patrné, že ředitel krajského úřadu má podobnou funkci jako tajemník obecního úřadu. Zákon o krajích nevypočítává mezi orgány kraje správce kraje, který by byl obdobou správců obcí na krajské úrovni.

Otázky a úkoly:

- Jaké základní orgány musí existovat u všech krajů ? Jaké orgány mohou být vytvářeny fakultativně (z rozhodnutí orgánů kraje) ?
- Jaké jsou základní funkce orgánů kraje ? Shrňte pro jednotlivé orgány kraje. Využijte popis činností vašeho kraje (na jeho webu apod.).
- Jaké informace byste měli najít v zápisu jednání zastupitelstva a rady (komentujte na příkladu zápisu z jednání orgánů vašeho domovského kraje)?
- Jaké aktuální záležitosti řešilo poslední zastupitelstvo vašeho kraje ? Uveďte a komentujte 5 příkladů vybraných aktivit z posledního zápisu jednání tohoto zastupitelstva ?
- Jaká je struktura krajského úřadu vašeho kraje. Kolik zaměstnanců má krajský úřad vašeho kraje a jaký je limit počtu zaměstnanců, které stanovila rada (případně stanovilo zastupitelstvo). Vyberte si tři odbory vašeho krajského úřadu a komentujte jeho funkce a úkoly. V čem se obecně liší role krajského úřadu oproti roli obecního / městského úřadu.
- Komentujte, v čem je současné nastavení krajů podobné nastavení fungování správy Hlavního města Prahy (s využitím znalostí z předchozí přednášky apod.).

4. Regiony soudržnosti

Pro potřeby spojené s koordinací a realizací hospodářské a sociální soudržnosti spočívající zejména ve využívání finančních prostředků z předvstupních a strukturálních fondů Evropských společenství, byly zákonem č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, zřízeny regiony soudržnosti. Byly tedy zřízeny ještě před vstupem ČR do EU. Regiony soudržnosti upřesnil však až zákon č. 138/2006 Sb., který novelizoval zákon o podpoře regionálního rozvoje.³

Do přípravy, realizace a vyhodnocení čerpání prostředků z fondů EU je zapojeno množství subjektů na evropské, národní i regionální úrovni: instituce EU, národní ministerstva, regionální samosprávné celky, pověřené agentury a úřady a další. Přitom je důležité, že celková zodpovědnost za realizaci politiky hospodářské a sociální soudržnosti leží na členských státech. Schématicky znázorňuje hlavní aktéry české úrovně regionální politiky, jejichž činnost rámcově upravuje zmíněný zákon o podpoře regionálního rozvoje, následující diagram.

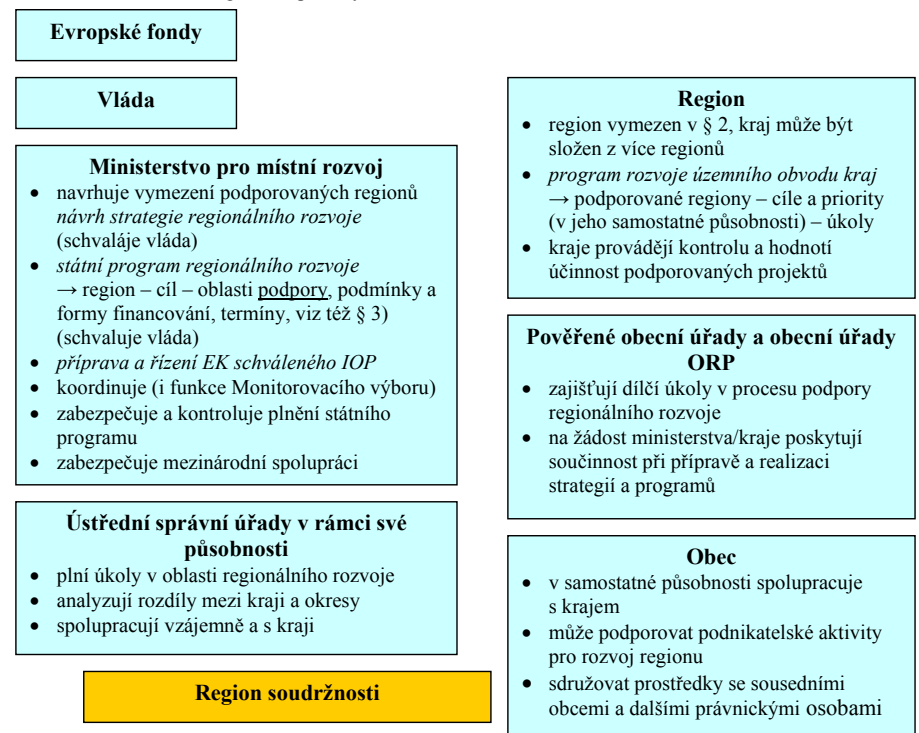
V současnosti platný zákon o podpoře regionálního rozvoje svůj účel vymezuje následovně: „Tento zákon stanoví podmínky pro poskytování podpory regionálnímu rozvoji s cílem vyváženého rozvoje státu nebo územního obvodu kraje, s tím související působnost správních úřadů, krajů a obcí a vytváří podmínky pro koordinaci a realizaci hospodářské a sociální soudržnosti.“ Kromě **regionu soudržnosti** však zákon vymezuje termín „**region**“ jako územní celek vymezený pomocí administrativních hranic krajů, okresů, správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem, správních obvodů obcí s rozšířenou působností obcí nebo sdružení obcí, jehož rozvoj je podporován podle tohoto zákona.

³ V tomto textu se pracuje se zákonem ve znění po novelizaci zákonem č. 239/2012 Sb.

Regiony soudržnosti jsou svazky organizované podle euroregionů, pro které se používá označení NUTS 2. V Evropské unii nebyly přijaty žádné předpisy (harmonizační) o působnosti regionů, orgánech regionů či jejich hospodářské autonomii. Orgány Evropské unie nezasahují přímo do vytváření volených orgánů na místní a regionální úrovni. K intervencím se Evropská komise dostává jen tehdy, zaváže-li se některý členský stát, že vytvoří speciální strukturu pro přijímání strukturálních fondů. Rozvoj regionů je spolu s politikou soudržnosti však pro Evropskou unii základním předpokladem rozvoje.

Ve vztahu k ČR platilo a platí, že Evropská unie nemá žádný požadavek na zřízení krajů v České republice a na to, kolik krajů by mělo být. Jedním z požadavků na regionalizaci pro účely poskytování dotací bylo, aby region měl alespoň jeden milion obyvatel (v současnosti se pracuje s hranicí 800 tis.). Těchto regionů je v současnosti v ČR 8 s určenými sídly jejich rady a také s určenou strukturou, která tak není položena na bázi dobrovolné spolupráce krajů.

Obrázek 1 – Aktéři regionální politiky v ČR

Zdroj: Autor na základě příslušné legislativy a informací na webu zmíněných institucí.

Zákon o podpoře regionálního rozvoje vymezuje kompetence jednotlivých úrovní veřejné správy v oblasti regionálního rozvoje. V souvislosti s regiony soudržnosti ve svém § 15 říká, že pro potřeby spojené s koordinací a realizací hospodářské a sociální soudržnosti se zřizují regiony, jejichž územní vymezení je totožné s územními statistickými jednotkami NUTS 2) (dále jen "region soudržnosti"). Jedná se o tyto regiony soudržnosti:

- a) Praha, vymezený územím hlavního města Prahy,
- b) Střední Čechy, vymezený územím Středočeského kraje,
- c) Jihozápad, vymezený územím Jihočeského a Plzeňského kraje,
- d) Severozápad, vymezený územím Karlovarského a Ústeckého kraje,
- e) Severovýchod, vymezený územím Libereckého, Královéhradeckého a Pardubického kraje,
- f) Jihovýchod, vymezený územím Jihomoravského kraje a kraje Vysočina,
- g) Střední Morava, vymezený územím Olomouckého a Zlínského kraje,
- h) Moravskoslezsko, vymezený územím Moravskoslezského kraje.

Obrázek 2 – Struktura českých regionů soudržnosti

Zdroj: Web Regionální rady regionu soudržnosti Severovýchod (<http://www.rada-severovychod.cz/>)

Dva regiony soudržnosti (Střední Čechy a Moravskoslezsko) mají území totožné s příslušným krajem, území pěti regionů je tvořeno dvěma kraji a území regionu soudržnosti Severovýchod je tvořeno třemi kraji (Libereckým, Královéhradeckým a Pardubickým). Je třeba zdůraznit, že území regionů soudržnosti **nejsou správními obvody ani obvody územních samosprávných celků**, mají povahu územních statistických jednotek. V regionu soudržnosti Praha vykonává pravomoci a působnosti Regionální rady hlavní město Praha v přenesené působnosti, které je řídicím orgánem operačních programů pro region soudržnosti Praha.

Zákon o podpoře regionálního rozvoje stanovuje, že na vztah státu a Regionální rady se při činnostech upravených zákonem vztahují ustanovení o přenesené působnosti krajů obdobně.

V regionech soudržnosti se zřizuje **Regionální rada**, která je volená zastupitelstva krajů (prostřednictvím složení výboru regionální rady – viz níže) a která plní úkoly při financování z příslušných rozvojových fondů. **Původně měly tyto rady velmi slabé postavení** a zákon je považoval za **orgán samosprávné povahy působící v regionu soudržnosti**. Od 1. 7. 2006 však získaly právní subjektivitu a rozpočet – výslovně je podle odst. 2 § 16 regionální rada regionu soudržnosti právníkem osobou. Matula ji považuje za specifickou právníkem osobu vytvořenou na základě zákona, protože právní subjektivitu regionálních rad není možné odvodit od vlastností regionu soudržnosti – na rozdíl od kraje nebo obce není totiž region soudržnosti samosprávným společenstvím a není zde dán žádný obecný důvod pro příznání

charakteru právníkem osoby ani regionu soudržnosti ani regionální radě jako takové.⁴ Regionální rada je řídicím orgánem Regionálního operačního programu (ROP) pro příslušný region soudržnosti. Regionální operační programy pokrývají v současnosti několik tematických oblastí s cílem zvýšení konkurenceschopnosti regionů, urychlení jejich rozvoje a zvýšení atraktivit regionů pro investory. Každý ROP je řízen samostatně Regionální radou příslušného regionu soudržnosti.⁵

Regionální rada hospodaří podle vlastního rozpočtu za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem (rozpočtová pravidla územních rozpočtů) a zajišťuje výkon finanční kontroly zákona o finanční kontrole. Hospodaření Regionální rady za uplynulý kalendářní rok přezkoumává podle zákona č. 420/2004 Sb. Ministerstvo financí. Struktura příjmů a výdajů rozpočtu Regionální rady je vymezena v § 16b a v § 16c zákona o podpoře regionálního rozvoje.

Zákon vymezuje také **orgány Regionálních rad**, když výslovně říká, že orgány Regionální rady jsou výbor Regionální rady ("výbor"), předseda Regionální rady ("předseda") a úřad Regionální rady ("úřad").

Výbor Regionální rady je hlavním orgánem Regionální rady, rozhoduje o všech věcech spojených s realizací ROPu. Členy výboru volí ze svých členů zastupitelstva krajů, které tvoří region soudržnosti. Výbor je tedy volen nepřímou. Tím jsou regionální rady odvozeny od samosprávy krajů tvořících region soudržnosti. Je-li region soudržnosti tvořen jedním krajem, má výbor 15 členů. Je-li region soudržnosti tvořen více kraji, je každý kraj ve výboru zastoupen 8 členy. Výbor vykonává své pravomoci i po ukončení volebního období zastupitelstev krajů až do zvolení nového výboru. Funkce člena výboru je veřejnou funkcí.

Výbor se schází podle potřeby, nejméně však jednou za 3 měsíce. Další podrobnosti jednání a rozhodování výboru stanoví jednací řád výboru. V případě regionu soudržnosti tvořeného jedním krajem je výbor usnášeniškopný, je-li přítomna nadpoloviční většina všech členů výboru. K přijetí usnesení je v tom případě třeba nadpoloviční většiny hlasů všech členů výboru. V případě regionu soudržnosti tvořeného z více krajů je výbor usnášeniškopný, je-li přítomna nadpoloviční většina všech členů výboru zvolených v jednotlivých krajích tvořících region soudržnosti zvlášť. K přijetí usnesení je v tom případě třeba nadpoloviční většiny hlasů všech členů výboru zvolených v jednotlivých krajích tvořících region soudržnosti zvlášť. Není-li tímto způsobem přijato usnesení, výbor ustanoví dohodovací komisi složenou ze 2 členů výboru z každého kraje, která předloží návrh řešení sporné otázky výboru k novému projednání. Kompetence výboru odpovídají hlavním úkolům řídicího orgánu, které jsou stanoveny prostřednictvím evropské legislativy (pro léta 2007 – 2013 jde o nařízení Rady ES č. 1083/2006), jsou vymezeny v § 16e zákona o podpoře regionálního rozvoje následovně:

§ 16e

(1) Výbor jedná a rozhoduje o věcech spojených s realizací Regionálního operačního programu, zejména pak schvaluje:

- a) programový dokument a prováděcí dokument Regionálního operačního programu, včetně změn těchto dokumentů,
- b) výzvy k předkládání projektů, včetně dokumentace a případných změn výzev nebo dokumentace k jednotlivým výzvám,

⁴ Srovnej Matula, M., Opus citatum, s. 293.

⁵ Blíže o aktuálních otázkách evropské regionální politiky a jejího řízení viz web Fondy Evropské unie, konkrétně zde: <http://www.strukturalni-fondy.cz/implementace-rizeni>, nebo též Jetmar, M. Otázky realizace politiky soudržnosti na regionální úrovni v období 2007 – 2013, In Grospič, J., Louda, T., Vostrá, L. Územní samospráva v České republice a Evropě. Plzeň: Aleš Čeněk 2007, s. 221 – 234.

c) výběr projektů, kterým Regionální rada poskytne dotaci či návratnou finanční výpomoc,
d) výroční a závěrečnou zprávu o realizaci, případně i další zprávy a podklady spojené s realizací Regionálního operačního programu,
e) další záležitosti, pokud tak stanoví jednací řád výboru.

(2) Výboru je vyhrazeno schvalování rozpočtu Regionální rady, rozpočtového výhledu Regionální rady, závěrečného účtu Regionální rady a účetní závěrky Regionální rady sestavené k rozvahovému dni. Závěrečný účet Regionální rady spolu se zprávou o výsledcích přezkoumání hospodaření Regionální rady za uplynulý kalendářní rok projedná výbor do 30. června následujícího roku a přijme opatření k nápravě případných nedostatků.

(3) V regionu soudržnosti Praha vykonává pravomoci a působnosti výboru podle odstavce 1 rada hlavního města Prahy, s výjimkou působnosti podle písmene c), kterou vykonává zastupitelstvo hlavního města Prahy.

Výbor volí a odvolává z řad svých členů **předsedu a místopředsedy**. Počet místopředsedů se stanoví tak, aby každý kraj byl ve výboru zastoupen buď předsedou výboru nebo místopředsedou. Předseda je statutárním orgánem Regionální rady a zastupuje ji navenek. Ze své činnosti je odpovědný výboru. Předseda svolává a řídí zasedání výboru. Předsedu v jeho nepřítomnosti zastupuje místopředseda. Je-li zvoleno více místopředsedů, předsedu zastupují místopředsedové v pořadí stanoveném výborem.

Úřad je výkonným orgánem Regionální rady, který zabezpečuje veškeré úkoly spojené s funkcí řídicího orgánu Regionálního operačního programu s výjimkou těch záležitostí, které jsou svěřeny výboru podle § 16e. Úřad dále plní úkoly spojené s odborným, organizačním a technickým zabezpečením činnosti Regionální rady.

V čele úřadu stojí **ředitel úřadu**, kterého jmenuje a odvolává výbor na návrh předsedy. Jmenování zakládá pracovní poměr k Regionální radě. Ředitel je podřízen předsedovi. Ředitel plní vůči zaměstnancům Regionální rady funkci statutárního orgánu zaměstnavatele, stanovuje platy zaměstnancům Regionální rady v souladu s odstavcem, je nadřízeným všech zaměstnanců Regionální rady a kontroluje jejich činnost. Organizační strukturu, počet zaměstnanců a rozpočet úřadu stanoví výbor. Na postavení, práva a povinnosti zaměstnanců Regionální rady se vztahují ustanovení zákona o úřednících územních samosprávných celků obdobně.

Pro potřeby koordinace pomoci poskytované Evropskými společenstvími na úrovni státu zřizuje Ministerstvo pro místní rozvoj **Řídicí a koordinační výbor**. Jeho členy jsou delegovaní zástupci dotčených ministerstev, krajů, podnikatelů, odborů, nestátních neziskových organizací a dalších právnických osob. Podrobnosti týkající se složení, působnosti, organizace a činnosti Řídicího a koordinačního výboru stanoví jeho **statut a jednací řád**, který na návrh Ministerstva schvaluje vláda.

Regiony soudržnosti podle Vláčila (2007) představují v našich podmínkách nejrozsáhlejší územní jednotky a zároveň socioekonomické a sociokulturní útvary, v jejichž rámci probíhá vzájemná komunikace samospráv s veřejností. K nejzávažnějším důvodům ustavování těchto regionů a cílům strategického managementu v nich působících samospráv patří koordinace vyváženého regionálního rozvoje. Kontakty mezi těmito samosprávami by proto měly být samozřejmostí. Z dotazníků i řízených rozhovorů však podle Vláčila vyplývá, že probíhají převážně na úrovni úřední spolupráce příslušných útvarů krajských úřadů při zpracovávání dokumentů o regionálním rozvoji, nikoli tedy na úrovni vzájemné spolupráce občansko-politických reprezentací jednotlivých krajů. Spolupráce v rámci regionů soudržnosti je podle výsledků průzkumu Vláčila hodnocena rozporně, dokonce i pracovníky úřadů, které jsou součástí stejného regionu. To je podle jeho názoru zřejmě důsledkem rozdílných představ a očekávání s takovým začleněním spjatých. Pozitivněji je hodnocena možnost prosazování

krajských priorit v těchto větších cílech. Spolupráce formálně nesdružených krajů, probíhající prostřednictvím Asociace krajů ČR nebo dvoustranně, vychází naopak ze sdílených priorit, a je proto přirozeně hodnocena kladně.

Otázky a úkoly:

- Jakou funkci mají v českém správním systému regiony soudržnosti? Kdy a proč byly zřízeny?
- Jsou české regiony soudržnosti napojeny na čtrnáctku českých krajů? Pokud ano, jak?
- Komentujte organizační strukturu regionů soudržnosti a roli jednotlivých orgánů regionů soudržnosti? Využijte popisu činnosti na webu regionu soudržnosti, do kterého je zapojen váš kraj (na webu apod.).
- Jakou organizační strukturu má region soudržnosti vašeho kraje? Jaké typy informací naleznete na jeho webu?
- Mají regiony soudržnosti vlastní rozpočet? Pokud ano, kdo ho schvaluje, jaké jsou druhy jeho příjmů a výdajů. Komentujte na příkladu regionu soudržnosti, do něhož je začleněn váš kraj.
- S jakými oblastmi podpory pracují aktuální výzvy vašeho regionu soudržnosti?

OTÁZKY A ÚKOLY NA SEMINÁŘE

- 1) Jaké funkce jsou obvykle spojovány s regionální úrovní veřejné správy? Jednotlivé funkce komentujte na příkladech existujících činností v praxi českých krajů (a to i na základě níže uvedených informací).
- 2) Komentujte fungování vašeho domovského kraje. Zohledněte také následující úkoly stanovené výše:
  - Jaké typy organizací založil / zřídil váš domovský kraj (tj. kraj, jehož jste občanem)? Vyberte si tři z těchto organizací a charakterizujte, jak jejich správa dopadá na aktuální rozpočet kraje.
  - S jakou výší příjmů a výdajů počítá rozpočet vašeho kraje? Jaké jsou tři největší druhy příjmů a tři největší druhy výdajů v rozpočtu vašeho kraje?
  - Jaké aktuální záležitosti řešilo poslední zastupitelstvo vašeho kraje? Uveďte a komentujte 5 příkladů vybraných aktivit z posledního zápisu jednání tohoto zastupitelstva?
  - Jaká je struktura krajského úřadu vašeho kraje. Kolik zaměstnanců má krajský úřad vašeho kraje a jaký je limit počtu zaměstnanců, které stanovila rada (případně stanovilo zastupitelstvo). Vyberte si tři odbory vašeho krajského úřadu a komentujte jeho funkce a úkoly. V čem se obecně liší role krajského úřadu oproti roli obecního / městského úřadu.
- 3) Jakou funkci mají v českém správním systému regiony soudržnosti? Komentujte na příkladu vašeho regionu soudržnosti.

Použitá literatura:

BŘEŇ, J. Krajské referendum. Moderní obec, č. 8, 2010, s. 35.

COGAN, R. Krajské zřízení. Praha: ASPI 2004.

GROSPÍČ, J. K některým otázkám vývoje územní veřejné správy. In Územní samospráva v České republice a Evropě. Plzeň: Aleš Čeněk 2007, s. 107.

GROSPÍČ, J. Úloha krajů v územní reformě veřejné správy. In Grospič, J., Vostrá, L. (Eds.). Reforma veřejné správy v teorii a praxi. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o. 2004, s. 27.

JETMAR, M. Otázky realizace politiky soudržnosti na regionální úrovni v období 2007 – 2013.

In Územní samospráva v České republice a Evropě. Plzeň: Aleš Čeněk 2007, s. 221 – 234.

KOUDELKA, Z. Zákon o krajích. Praha: Linde Praha, a. s., 2007.

KRAJ VYSOČINA. Výsledky Fóra Zdravého kraje Vysočina, říjen 2010, [online], [cit. 2010-20-10]. K dispozici zde: <<http://www.kr-vysocina.cz/vysledky-fora-zdraveho-kraje-vysocina/d-4029968/p1=1013>>

POMAHAČ, R. WIDEMANNOVÁ, M. Veřejná správa a evropská právní integrace. Praha: VŠE 2003.

PRŮŠA, L. Vliv reformy veřejné správy v ČR na postavení obcí jako samostatných celků. In Reforma veřejné správy v teorii a praxi. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o. 2004, s. 53.

V textu uvedená legislativa.